

considerably embodied in every modern constitution. This is a direct path to a strong democracy that glorifies human rights, freedoms, and other values of the humanity.

References:

1. Potsdam Agreement Protocol of the Proceedings, August 1, 1945. – Proclamation Defining Terms for Japanese Surrender, July 26, 1945.
2. The Constitution of the Empire of Japan, 1889. – Chapter 1, Article 3.
3. The Constitution of Japan, Promulgated on November 3, 1946, Came into effect on May 3, 1947.
4. Article 9 and the U.S. – Japan Security Treaty, Conflict and Compromise Over Defense Policy. – Asia for Educators, Columbia University.
5. The Anomalous Life of the Japanese Constitution. – Kenneth Mori McElwain. – 15.08.2017.

Нінітчук О.С.

студент,

*Київський університет права
Національної академії наук України*

СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Судова реформа є складним політико-правовим явищем, яке можливо розглядати як частину державної політики (зокрема, судово-правової), як частину правової реформи в цілому, як частину соціальної системи. Судова реформа отримує своє підґрунтя з того, що передбачає необхідність прогресивного розвитку судової влади як складової державної влади для забезпечення ефективного здійснення функцій правосуддя. Це складний політико-правовий процес, який означає перебудову наявної організації судової влади на якісно нових засадах з метою реальної реалізації права кожного на справедливий судовий розгляд справи незалежним професійним і неупередженим судом, забезпечення такого рівня правової культури в суспільстві, який би гарантував практичну реалізацію принципу верховенства права в Україні. Судова реформа – це також складний управлінський процес, який відбувається із залученням громадськості, науковців та експертів, вимагає законодавчої та політичної волі. Вона переважно проводиться з урахуванням міжнародних (щодо України також європейських) стандартів, передового зарубіжного досвіду, а також національних традицій і практики. Обов'язковим чином судова реформа потребує вибудовування змісту, цілей і завдань, етапів, строків проведення, організації взаємодії між виконавцями та інші параметри. У результаті судова реформа завершується прийняттям певних політико-правових рішень та законодавчих актів.

Метою судової реформи є реальна реалізація права кожного на справедливий судовий розгляд його справи незалежним професійним і неупередженим судом і забезпечення такого рівня правової культури в суспільстві, який гарантуватиме практичну реалізацію принципу верховенства права в Україні. Зазначена мета досягається як через створення дієвих механізмів очищення судової системи від непрофесійних, корумпованих і політично заангажованих суддів, так і через реформування існуючої системи судоустрою, судочинства й суміжних правових інститутів та підвищення рівня правової культури громадян України.

При цьому варто наголосити, що проведення судової реформи повинне розпочинатися з визначення конкретних цілей, яких повинно бути досягнуто завдяки цим реформам. Такі цілі мають передбачати створення належних правових умов, які полегшать доступ громадян до системи судового вирішення суперечок і конфліктів, підвищать ефективність і прозорість діяльності судової влади, забезпечать реальні правові та інституційні гарантії захисту прав і свобод людини й громадянина.

Становлення судової системи та судочинства на території України має понад 1000-літню історію та бере свої початки ще з часів Київської Русі. У цілому систему реформування судової влади на території України можливо розподілити на два значні періоди: період до 1991 року (до здобуття Україною незалежності); період із 1991 року дотепер (передбачає формування судової системи на нових конституційних демократичних засадах).

У свою чергу, у процесі історичного розвитку на українських землях існували різні державно-правові системи, що й вплинуло на функціонування судових систем зокрема. Серед основних етапів організації та функціонування судової системи до 1991 року можна назвати такі: 1) судова система за часів Київської Русі (IX–XIV ст.); 2) організація судової влади за часів Литовсько-Польської держави (XIV–XVI ст.); 3) судова система за часів правління гетьмана Б. Хмельницького (середина XVII ст.); 4) судова реформа гетьмана К. Розумовського 1763 р.; 5) судові реформи в Російській імперії та Австрійській імперії у 1860-х рр.; 6) організація судової влади за часів Української Держави гетьмана П. Скоропадського 1918 р.; 7) радянська судова система 1919–1991 рр.

Щодо сучасної сторінки історії України, то, з точки зору реформування судової влади (починаючи з 1991 року), варто назвати такі етапи: 1) 1991–1996 рр. як перехідний етап від радянського минулого до сучасного розуміння функціонування судової системи демократичної держави; 2) 1996–2001 рр. як етап перебудови судової влади на основі положень Конституції України, розвиток законодавства на її основі; 3) 2001–2003 рр. так звана «мала» судова реформа як етап прийняття нової редакції закону про судоустрій, а також усвідомлення важливості відповідати європейським тенденціям функціонування судової влади; 4) 2010–2016 рр. як етап певної систематизації законодавства про судоустрій, суттєве зниження ролі Верховного Суду України, а також спроба в 2014–2016 рр. оновлення та перевірки суддівського корпусу, відновлення довіри до суду та авторитету суддів України;

5) від 2016 року як прогресивний сучасний етап судової реформи, який найбільшою мірою відповідає європейським вимогам щодо функціонування судової влади, формування нових основ організації судоустрою.

«Переломним» для України став 2014 рік. В якості відповіді на прояв негативної реакції українського суспільства щодо подій кінця 2013 – початку 2014 років (проведення масових заходів щодо зміни влади в Україні під назвою «Революція гідності») Верховна Рада України ухвалила два так звані «люстраційні» закони: «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» у квітні 2014 та «Про очищення влади» у вересні 2014 року.

Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» передбачав порядок проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності та звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності та справедливості. Конкретно йшлося про тих суддів, які ухвалювали рішення в справах, пов'язаних із масовими акціями протесту в період із 21 листопада 2013 року до 21 лютого 2014 року [1].

Станом на 25 серпня 2015 року, згідно з оприлюдненими Тимчасовою спеціальною комісією статистичними даними, до неї надійшло 2192 заяви, щодо суддів призначено 331 перевірку, а 58 висновків направлено до Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. У свою чергу, Вищою радою юстиції було відкрито дисциплінарні справи, в 28 з яких прийнято остаточні рішення, з яких 20 – подання про звільнення суддів з посади за порушення присяги [4, с. 150]. Як стає очевидним із наведеної статистики, результати діяльності Тимчасової спеціальної комісії виявились продуктивними, чого не можна сказати про такі ж результати діяльності Вищої ради юстиції, адже лише щодо 28 справ було прийнято остаточні рішення. Тимчасовою спеціальною комісією було призначено 331 перевірку суддів.

У свою чергу, інший «люстраційний» закон – «Про очищення влади» – стосувався значної кількості державних службовців різного рівня, у тому числі – й суддівського корпусу. Закон ототожнював поняття «очищення влади» та «люстрація». Метою люстрації визначалось недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та / або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підрив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини [2].

Законом України «Про очищення влади» запроваджувались свого роду дві процедури люстрації щодо суддівського корпусу – загальні умови та спеціальні випадки. Щодо загальних умов, то всі судді повинні були подати голові суду заяву про відповідність або невідповідність критеріям перевірки та майнову декларацію. За наслідками перевірки в разі виявлення

невідповідності задекларованих доходів, майна та видатків фактично виявленим передбачалась процедура із вирішенням питання про звільнення судді з посади. Спеціальні випадки люстрації суддів стосувалися тих, хто приймав процесуальні рішення у справах, пов'язаних із проведенням масових заходів у процесі політичного протистояння під час Революції гідності, та передбачали за одними критеріями – «автоматичне» звільнення з посади судді, за іншими – звільнення з посади на підставі судового рішення [3, с. 26].

Як показала практика, незважаючи на те, що прийняття вказаних «люстраційних» законів відповідало тодішнім настроям українського суспільства, усе ж у такий спосіб удосконалення (чи реформування) судової влади виявилось скоріше свого роду «актом зведення рахунків», маніпуляцією суспільної свідомості, що породжена революційною доцільністю. При цьому позитивних результатів вказані акції не досягли.

Сучасний етап реформування судової влади в Україні пов'язаний з конституційними змінами в частині правосуддя від 02.06.2016, а також реалізацією положень чинних нині законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2016 року, «Про Вищу раду правосуддя» від 2016 року та «Про Конституційний Суд України» від 2017 року.

Список використаних джерел:

1. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 № 1188-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 23. – Ст. 870.
2. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 44. – Ст. 2041.
3. Савченко К. Ю. До питання генези судової практики за часів незалежності України / К. Ю. Савченко // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 6. – С. 24–28.
4. Хотинська-Нор О. З. Судова реформа в Україні: особливості сучасного формату / О. З. Хотинська-Нор // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 4. – С. 147–153.

Яцун О.Д.

студентка,

Національний авіаційний університет

НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО ГЕТЬМАНЩИНИ ТА ЙОГО ДЖЕРЕЛА

Перед сучасними українцями в умовах незалежності стоїть важливе завдання переосмислення процесу розвитку держави і права. Адже довгий час українські території перебували у складі Російської і Австро-Угорської імперій, а також Радянського Союзу.

В умовах євроінтеграції підвищується інтерес громадян до вітчизняної історії. Фахівці у сфері права мають об'єктивно досліджувати законодавство власної держави, якою і була Гетьманщина, бо це має велике значення у вдосконаленні чинного законодавства сьогодні.